

ŁUKASZ MALINOWSKI

MAŁY PRZEWODNIK PO HISTORII POLSKI

9. KRZYŻACY

Teraz do głosu dochodzi Jaś, a to oznacza powrót wojen i rycerzy! Moja siostra sprawnie opowiedziała wam o ostatnich Piastach i o **Władysławie Jagielle**, który zapoczątkował nową dynastię rządzącą Polską przez prawie dwieście lat. Ta dynastia nosi nazwę **Jagiellonowie**, właśnie od imienia Jagiełły. Zapomniła jednak o jednym ważnym problemie. O **Krzyżakach**! Byli oni mnichami i rycerzami w jednym. Tworzyli zakon rycerski, którego pełna nazwa brzmiała Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie. Ówczesni ludzie też tak uważali, dlatego nazywali ich po prostu Krzyżakami, od czarnych krzyży wymalowanych na ich białych płaszczach. A skąd oni się wzięli w Polsce? Musimy się trochę cofnąć w czasie.

Dlaczego Krzyżacy pojawili się w Polsce?

W okresie rozbitcia dzielnicowego Polska wiele wycierpiała za sprawą najazdów wojowniczych **Prusów, Jaćwingów i Litwinów**, którzy w owym czasie nadal byli **poganami**. Aby przeciwdziałać tym atakom, książę **Konrad Mazowiecki** zaprosił w 1226 roku do swojej dzielnicy zakon krzyżacki, którego członkowie słynęli z wielkiej waleczności i oddał im ziemię chełmińską. Konrad miał nadzieję, że **Krzyżacy** będą strzegli jego granic przed niebezpieczeństwem, ale zakonnicy inaczej rozumieli swoją rolę. Uznali podarowane im przez księcia ziemie za ich własne, a tereny zdobyte na poganach przyłączali do swojej dzielnicy, która rozrosła się w silne, niezależne państwo. Księstwo, które nie uznawało zwierzchnictwa polskich władców.

Bitwa pod Grunwaldem

Władysław Jagiełło i Kazimierz Wielki spierali się z Krzyżakami o zajęte przez nich Pomorze, Kujawy i ziemię dobrzyńską. Żadna ze stron nie chciała ustąpić. Toczyły się wojny, a raz poproszono nawet papieża, żeby rozstrzygnął spór między Zakonem a Polską. Żaden pokój ani porozumienie nie trwały jednak długo i państwa pozostawały wrogami przez

Jan Matejko, Bitwa pod Grunwaldem. Najśłynniejszy obraz mistrza. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

długie lata. Gdy królem Polski został Władysław Jagiełło, to on stanął przed wyzwaniem, aby uporać się z zagrożeniem krzyżackim. Niebezpieczeństwo było coraz większe, bo Krzyżacy mieli w planach podbój Litwy, a ta, jak pamiętacie, była ojczyzną Władysława Jagiełły. Wojny nie dało się powstrzymać i w końcu wybuchnął w roku 1409.

Poganie – tak określano ludy, które nie wyznawały religii chrześcijańskiej tylko kultywowały tradycję swoich przodków, modląc się wielu do bóstw. Określenie to miało wydźwięk negatywny i dawało władcom przyzwolenie na najazdy zbrojne pod pretekstem chrystianizacji. Polska do 966 również była pogańska.

Unia polsko-litewska – bardzo ważny sojusz Polski i Litwy zapoczątkowany w Krewie w 1385 roku, który polegał na małżeństwie królowej Jadwigi z litewskim księciem Władysławem Jagiełłą. Sojusz ten pozwolił na odparcie agresji krzyżackiej oraz Rusinów na Wschodzie. Dwieście lat później powstało jedno ogromne państwo Rzeczpospolita Obojga Narodów.

Polska razem z Litwą zgromadziła potężną armię, którą wsparli książęta mazowieccy, oddziały tatarskie i najemnicy z Czech. Krzyżacy uzyskali pomoc króla Węgier, ponadto przybyło do nich wielu rycerzy z zachodniej Europy. Początkowo wojna toczyła się ze zmiennym szczęściem i obie strony walczyły o zdobycie grodów i zamków. Decydujące starcie

Krzyżacy byli wybitnymi budowniczymi i architektami. Ich zamki i kościoły można zwiedzać do dziś na północy Polski, w tym najszlachetniejszy znajduje się w Malborku. Fot. Wikimedia Commons, licencja CC

nastąpiło dopiero w lecie **1410 roku**. Armia Polska przekroczyła Wisłę, połączyła się z wojskami litewskimi i wkroczyła do Prus. Tam, na polach pod Grunwaldem czekały na nich siły krzyżackie. W sumie na tym polu znalazło się ponad czterdzieści tysięcy żołnierzy, a większość z nich to byli rycerze w zbrojach, którzy dosiadali wspaniałych rumaków.

Mieliśmy przewagę liczebną, ale część naszego wojska nie miała pancerzy i dobrej broni. W armii krzyżackiej byli natomiast prawie sami świetnie uzbrojeni rycerze. Wynik starcia był więc bardzo niepewny. Władysław Jagiełło, który dowodził naszą armią razem ze swoim kuzynem **Witoldem** (księciem Litwy), ustawił oddziały w lesie, co było sprytnym posunięciem. Panował bowiem wielki upał, który bardzo doskwierał Krzyżakom, ustawionym w pełnym słońcu. Sami sobie wyobraźcie! Zakonnicy stali w takim gorącu, odziani w grube kaftany i metalowe zbroje. Musieli się aż gotować! Dlatego też bardzo się niecierpliwili i żeby zachęcić Polaków do szybkiego rozpoczęcia bitwy, wysłali do nich posłańców z dwoma nagimi mieczami (to znaczy bez pochew), co było symbolicznym wyzwaniem ich na pojedynek. Nasze wojsko nie dało się jednak sprowokować i z rozpoczęciem bitwy czekano aż do południa. Wreszcie obie strony ruszyły do ataku. Bitwa była bardzo zacięta, zwycięstwo przechylało się raz w jedną, raz w drugą stronę, ale w końcu to Polacy i Litwini osiągnęli przewagę. I rozgromili Krzyżaków! Wielu rycerzy zakonnych zostało zabitych, w tym sam wielki mistrz (czyli przywódca Krzyżaków) **Ulryk von Jungingen**.

Wojciech Kossak, Dwa miecze. Miecze te przekazane przez Krzyżaków miały stanowić do „zachęty” rozpoczęcia bitwy, którą strona polska i litewska celowo opóźniały, by osłabić fizycznie oczekujących w upale i słońcu przeciwników. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

Starcie pod Grunwaldem z roku 1410 było jedną z największych bitew w średniowiecznej Europie i jednym z najwspanialszych zwycięstw w całej naszej historii. Nie udało się jednak całkiem złamać potęgi państwa zakonnego i wojna zakończyła się pokojem w Toruniu, zawartym w 1411 roku. Krzyżacy zachowali większość spornych terenów, ale ich dążenia do podboju kolejnych ziem zostały zatrzymane.

CZY WIESZ, ŻE...

- Władysław Jagiełło był analfabetą, a to znaczy, że nie umiał pisać ani czytać, jednak zapamiętany został przez współczesnych kronikarzy jako osoba mądra, skromna, bardzo rycerska. Jagiełło przyczynił się do rozwoju kultury polskiej, np. odnowił upadający uniwersytet w Krakowie. Dziś oceniany jest jako jeden z największych władców polski.
- Na czele Zakonu Krzyżackiego stał wielki mistrz, którego władza była niemal absolutna. Krzyżakami stawali się wyłącznie Niemcy ze stanu rycerskiego. Zakon zamykał z nich wszelkie przewiny i zbrodnie, jakie popełnili przed przystąpieniem do Zakonu, dlatego też wielu rycerzy w ten sposób unikało odpowiedzialności.
- Krzyżacy używali toalet, co w ówczesnych czasach było ewenementem. Toalety te zachowały się do dziś i można je zwiedzać np. w Zamku Krzyżackim w Malborku.

DAWNIEJ TO BYŁO

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Stowarzyszenie
„Wspólnota Polska”

CENTRUM DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI
EDUKACYJNEGO, WARSZAWA POLSKA

MUZEUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO
W GNIEZNE